

«Per què lo prec, si-l plats, que·m perdó mos pecats».
Vigència de l'alternança acusativa en català*

ANNA BARTRA, JOSEP M. BRUCART I GEMMA RIGAU
(Universitat Autònoma de Barcelona)

1. Introducció

El primer cop d'ull al vers de Cerverí de Girona (*Oració*, v. 189, *apud* DECLC, s.v. *pregar*) que encapçala el títol del nostre treball ja ens fa veure que el règim dels verbs que hi apareixen pot haver canviat al llarg del temps. Així, el verb *pregar*, que en l'exemple de Cerverí regeix acusatiu de persona, es troba més sovint avui amb un complement datiu, com a (1a), tot i que encara és vigent el règim antic, com veiem a (1b):

- (1) a. *Li prego que em perdoni els pecats*
b. *Preguem Déu per les ànimes dels nostres difunts*

També el verb *perdonar* alterna actualment el règim acusatiu de cosa i el règim acusatiu de persona:

- (2) a. *Que Déu li perdoni els pecats!*
b. *El perdonarà de tot*

Conseqüentment, tant el SN de persona com el de cosa poden ser subjecte d'una oració passiva:

- (3) a. *Tots els pecats ens seran perdonats*

* Aquest treball s'ha beneficiat dels ajuts del MCYT BFF2000-0403-C02 i de la DGR de la Generalitat de Catalunya 1999-SGR-0013. Donem les gràcies a J. Matcu i M.T. Espinal pels seus comentaris i suggeriments. A J. Torruella i J. Rafel els agraïm que ens hagin facilitat gentilmente l'accés a l'*Arxiu Informatitzat de Textos Catalans Medievals* (AITCM) del Seminari de Filologia i Informàtica de la UAB i al *Corpus Textual Informatitzat de la Llengua Catalana* (CTILC) de l'IEC, respectivament. No cal dir que la responsabilitat dels errors que hi puguin quedar és tota nostra.

b. Tots serem perdonats d'aquestes faltes

Contràriament a *pregar* i a *perdonar*, que mantenen encara vigent la recció acusativa per al SN de persona, el verb *plaure* ha perdut la possibilitat de regir acusatiu. Actualment el complement d'aquest verb pren datiu, tot i que un derivat seu, el verb *complaure*, manté el règim antic.¹

- (4) a. Li plauen els nostres actes
b. El complauen els nostres actes

En aquest treball ens centrarem principalment en l'alternança entre l'acusatiu de cosa i el de persona en diferents verbs del català. Mostrarem com aquesta alternança comporta un canvi de règim en l'altre complement exigít pel verb i es correspon amb un canvi en la relació semàntica que s'estableix entre els dos complements. Compareu (5) i (6):

- (5) a. Excuseu en Pere del retard²
b. Ha suspès deu nois de tercer d'*Història de la Llengua*
(6) a. Excuseu el retard a en Pere
b. Ha suspès *Història de la Llengua* a deu nois de tercer

En aquests dos grups d'exemples s'observa que la relació entre el complement de persona i el de cosa s'inverteix. La preposició que apareix a (5) per al complement de cosa és la preposició direccional (o dinàmica) d'origen *de*. En canvi, la preposició que apareix a (6) encapçalant el complement de persona és la pròpia del cas datiu, la preposició direccional (o dinàmica) de destinació *a*. Gràcies a aquesta alternança, que no és altra cosa que una alternança locativa direccional, les construccions de (5) i (6) són semànticament pròximes.³

¹ Altres verbs que, com *plaure*, expressen estats psíquics presenten per a molts parlants actuals alternança entre acusatiu i datiu per al complement que expressa la persona afectada. Aquest és el cas del verb *molestar*:

- (i) a. Els veïns el molesten
b. Li molesta que fumi?

Sobre aquesta alternança en els verbs psicològics, vegeu Cabré i Mateu 1998.

² L'estructura de (5a) es diferencia de la d'oracions com *Excuseu en Pere pel seu retard*, en la qual el complement *pel seu retard* és un complement adjunt o circumstancial de matèria o causa. Vegeu § 2.

³ Un altre tipus d'alternança de règim amb preposició locativa és el que presenten verbs com *carregar*: *carregar el carro amb rocs*, *carregar rocs al carro*. Vegeu Mateu 2000 i les referències que s'hi citen. En alguns casos s'ha produït una

A (7a) i (7b) esquematitzem la relació predicativa que s'estableix entre els sintagmes que apareixen com a complements verbals a (5) i (6), respectivament. El verb pot acompanyar-se de dos tipus d'oracions reduïdes que es diferencien per la tria de la preposició i per la distribució relativa dels dos sintagmes nominals.

- (7) a. V [SNpersona de SNCosa]
 b. V [SNCosa a SNpersona]

És convenient comentar aquí que en alguns verbs el complement datiu pot expressar relació de possessió, per la qual cosa poden presentar aquest complement en forma genitiva. Això passa amb verbs com *perdonar* o *excusar*, ja que la cosa excusada o perdonada és interpretada com una propietat que és part de la persona o com un acte efectuat per la persona. Així (3a) pot ser parafrasejada per (8a) i (6a) per (8b).

- (8) a. Tots els nostres pecats seran perdonats
 b. Excuseu el retard d'en Pere

Aquest sentit de datiu possessiu, que considerem com un valor afegit al datiu regit per verbs com *excusar* o *perdonar*, no es dona en el cas del verb *suspendre* a (5b). La cosa suspesa (*Història de la Llengua*) no és mai part de la persona (*deu nois de tercer*).

El fenomen mostrat ha estat notat ja per gramàtics com Par, qui esmenta diversos verbs que es construïen en la llengua de Metge amb un règim diferent del que presenten avui:

És combinació abundantíssima en Metge y escarsíssima avuy, la dels règims directe y relatiu, en qual cas lo primer era precisament lo de persona y lo segon lo de cosa, y may lo contrari. Modernament, substituhim en general aytal combinació, fent directe lo règim de cosa i posant lo de persona en règim indirecte. Aytal trasllat es particularment remarcable en los verbs que signifiquen 'pregar, demanar'. (Par 1923, § 430).

especialització de significat en els verbs. Així, els verbs *aspergir* i *espargir*, amb el mateix ètim, han diversificat el seu ús. Mentre que *aspergir* s'ha conservat en l'accepció litúrgica derivada de l'antífona que comença amb la frase *Asperges me, Domine, hyssopo, et mundabor* i dona lloc a construccions com *aspergir les despulles* {amb / de} *aigua beneïta* o *aspergir aigua beneïta*, el verb *espargir* ha pres un significat més general, similar a 'escampar': *el vent ha espargit el núvols*. Al Pla de l'Estany es conserva encara el verb *asperxar* en oracions com *Se'ns ha asperxat la pilota*.

Així, Par incorpora «a la llista de verbs ab règim relatiu [...] los següents, qui en lo text metgench porten noresmenys règim directe»: *absoldre, certificar, consellar, excusar, privar, relevar, notar, amonestar, avisar, demanar, enquerre, pregar, suplicar*, dels quals presentem algun exemple del mateix Par:⁴

- (9) a. Placiet certificar me breument de ço quet he demanat
 b. Consell te [...] que no fasses
 c. Com lo veen destituit e privat dels bens temporals
 d. De avaricia les has notades
 e. De una cosa te prech et amonest
 f. Jo primerament vos deman daquella

En l'apartat següent mostrarem, mitjançant una anàlisi més detallada, que els verbs d'alternança acusativa no constitueixen ni en el català antic ni en el contemporani un grup totalment uniforme, sinó que podem detectar-hi, com ja hem apuntat, comportaments diferenciats que permeten d'establir subgrups de verbs.

2. L'alternança acusativa de persona/cosa en el règim verbal

En aquest apartat estudiarem el comportament dels verbs amb alternança acusativa. Com ja hem dit, un dels aspectes més interessants d'aquesta alternança és el fet que en alguns casos es donava ja en la llengua antiga i s'ha conservat fins a la llengua actual, mentre que en altres casos, sovint perquè s'ha generalitzat l'opció menys usual aleshores, s'ha produït un canvi en el règim entre la llengua antiga i la contemporània.

2.1. Verbs del tipus de perdonar

Un primer grup de verbs que podem distingir és el format per verbs del tipus de *perdonar*, les dues construccions bàsiques dels quals són les de (10):

- (10) a. perdonar algú dels seus pecats
 b. perdonar els pecats a algú

Aquests verbs presenten tots dos tipus de construccions alternants ja en la llengua antiga i accepten l'omissió del complement preposicional, que

⁴ Vegeu Par 1923, lloc citat.

queda discursivament sobreentès. Vegem els exemples d'(11), amb acusatiu de persona, i els de (12), amb acusatiu de cosa:

- (11) a. Tu perdonist tots aquells (Tirant, *apud* DCVB)
 b. E diu per Sant Johan que no l perdonará, ans lo perseguirá ab gran e ferm'instança (Tudela, *Cançoner medieval*, *apud* AITCM)
 c. Perdonau-me si en res é fallit (*Cançoner medieval anònim*, *apud* AITCM)
- (12) a. No perdonaria Déu lo peccad... (*Homilies*, *apud* DCVB)
 b. E: t perdonará grans colpes e grans pecats (Llull, *Llibre de virtuts*, *apud* AITCM)
 c. Que perdonás alcun malefici a aquels que les haurien acceptades (Jaume I, *Furs*, *apud* AITCM)

Com podem veure a (11) i (12), la llengua antiga feia servir totes dues construccions, que encara avui persisteixen.

Concordantment amb això, en la llengua antiga apareixen passives amb subjecte de persona i de cosa:

- (13) a. No us serà perdonat de tota vostra vida (Tudela, *apud* AITCM)
 b. Sson malvats; aquests aytals no sseran perdonats (March, *apud* AITCM)
 c. Tot peccador [...] can él se part de peccad e de males obres e pren sa penitència fermament, sempre li és perdonat tot som peccad (*Homilies*, *apud* DECLC)

En les construccions amb un sol complement, la llengua antiga permetia el datiu de persona, com a (14) o bé l'acusatiu (veg. els exemples presentats a (11)):

- (14) a. Déu beneyt li perdonará molt prest (Turmeda, *apud* AITCM)
 b. Yo perdon a cascú de bon cor (March, *apud* AITCM)
 c. La un pregaua Déus que li perdonás, per ço com lo temia (Llull, *Fèlix*, *apud* DCVB)

El francès, a més d'admetre, com el català, el complement acusatiu de cosa i el complement datiu de persona en la llengua actual, també admet, si més no en la llengua literària, el complement datiu de persona en les construccions sense complement de cosa, com veiem als exemples de (15c-d), extrets de *Le Petit Robert* (Robert 1988):

- (15) a. Je te pardonne tout, et veux tout oublier (Leconte de Lisle)
 b. Je ne pardonne point aux hommes d'action de ne point réussir (Flaubert)
 c. Pardonnez *leur*, car ils ne savent pas ce qu'ils font (Bible)
 d. Le roi *lui* pardonna

En català actual, si bé són admissibles totes dues construccions, hi ha una preferència per l'acusatiu de cosa:

- (16) a. *El* perdono de tot el mal que m'ha fet
 b. *Li* perdono tot el mal que m'ha fet

En les construccions amb el complement preposicional sobreentès, només s'admet l'acusatiu de persona:

- (17) a. {La /*li} perdono de tot cor
 b. Déu l'hagi perdonat

No es poden fer conjectures apressades sobre l'existència d'una correlació biunívoca entre significat lèxic del verb i el tipus de construcció. En tot cas, caldria matisar aquesta correspondència. Tot i que en alguns casos es poden trobar similituds entre els significats dels verbs i semblaria que pertanyen a un determinat camp semàntic, caldria fer una investigació més aprofundida sobre els diversos factors que intervenen a l'hora de construir sintàcticament aquests verbs, com ara el règim en què es construeixen en llatí, la interferència de construccions properes i l'estructura morfosintàctica de les peces lèxiques corresponents.

Aquest darrer punt és especialment interessant i és una bona mostra de la necessitat de filar prim a l'hora de determinar les semblances de significat entre els verbs. Comparem dos verbs molt propers semànticament com *perdonar* i *absoldre*. Par (1923, §430) dona l'exemple de Metge (18), i esmenta alhora que «avuy dihem “absoldre un pecat a una persona”»:

- (18) De aquest peccat ab ayga beneyta ne deuen ésser absoltes

No obstant això, no es troben ni al DIEC ni al DCVB exemples d'*absoldre* amb complement acusatiu de cosa i datiu de persona.

Observem primerament el funcionament del verb *absoldre* a la llengua antiga. Els exemples de (19) presenten acusatiu de persona i complement preposicional de cosa i els de (20) porten acusatiu de cosa i datiu de persona:

- (19) a. Io A. Br. jüge [...] absolvu la ecclesia ja dita de Organyà de totes despeses e condemne la dita Pereta en totes despeses (Coromines 1971, p. 200, nota 3)
 b. Si l creedor ret la carta del deute a son deutor, és entès que l absolvu de tota l'obligació d'aquella (*Costums de Tortosa, apud DECLC*)

- c. Pots demanar per dret que sies absolt d'aquella quantitat o d'aquella cosa que havies promesa (Jaume I, *Furs*, *apud* AITCM)
- d. Si algun principal deutor serà absolt per sentència del deute (Jaume I, *Furs*, *apud* AITCM)
- e. Que l'absolva d'aquella obligació (Jaume I, *Furs*, *apud* AITCM)
- f. E fas absolre de molts crims molts hòmens malvats (Metge, *apud* AITCM)
- (20) a. Vos absol lo dan (J.B. de Masdovelles, *apud* AITCM)
- b. Us absol tot lo dan ffins com és mort (Jordi de Sant Jordi, *apud* AITCM)

En la llengua d'avui podem trobar exemples com els de (21) al costat dels de (22):

- (21) a. T'absolc dels teus pecats
- b. El va absoldre de les seves culpes
- (22) a. No li va voler absoldre alguns dels seus pecats de joventut
- b. M'ha absolt tots els pecats

La importància de les propietats lèxiques dels verbs es veu en la proximitat d'*absoldre* amb *deslliurar*. Aquests dos verbs es poden coordinar entre ells i dur un complement de règim amb *de*:

- (23) a. N'és absolt e deliurat (Jaume I, *Furs*, AITCM)
- b. És absolt e deliurat del deute que devia (*ibid.*)
- c. Ans sien de tot en tot absolts e deliurats de tot homenatge e de tota altra seguretat (*ibid.*)
- d. Gens per açò no són absolts ne deliurats de les obligacions d'aquels deutes (*ibid.*)

Pel que fa al verb *absoldre*, cal notar que avui, quan un dels sintagmes conté un nom com els de (19) –*deute*, *obligació*, *condemna*–, resulta més freqüent la construcció amb acusatiu de persona i sintagma preposicional de cosa que no pas la construcció amb datiu de persona (*l'han absolt del crim / de la condemna* vs. *li han absolt el crim / la condemna*). En les construccions amb datiu de persona hi ha una preferència per al complement de cosa que expressa nocions com *falta* o *pecat* (veg. (22)).

El verb *aconsellar* (així com la variant predecessora *consellar*) mostra l'acusatiu i el datiu per a l'argument de persona en la llengua antiga. A (24) presentem exemples amb acusatiu de persona i a (25) exemples amb acusatiu de cosa:

- (24) a. Blanquerna aconselà lo pastor con degués aconsolar sa muller, segons la manera que... (Llull, *Blanquerna*, *apud* DECLC)
- b. No l'aconsellaràs, no-l metràs en via dreita? (Eiximenis, document Arxiu de la Corona d'Aragó, *apud* DECLC).

- c. Car sens amor Dieu nulls homs aconsella (J.B. de Masdovelles, *apud* AITCM)
- (25) a. Per açò lo cellerer consellà a l'abat e al prior que destruyssen l'estudi [...] per la gran messiò que levava (Llull, *Blanquerna*, *apud* DECLC)
- b. E deim-vos, aconsellam-vos, per bon consell, que vós... (Document d'Urgellet, c. 1251, *apud* DECLC)
- c. No es res que yo no-us aconsel de mon poder (Questa de Reixac, s. XIV, *apud* DECLC)

En la llengua actual també es troben totes dues construccions:

- (26) La va aconsellar el mossèn
- (27) a. Li aconsellen les aigües de Caldes (DIEC)
- b. Li han aconsellat que faci repòs una temporadeta

Observeu que aquest verb, en el sentit de 'donar consell', es construeix amb acusatiu de persona. Per tant, podem obtenir-ne una oració de passiva com (28a). També són transitius els verbs complexos formats a partir d'*aconsellar*, *benaconsellar* i *malaconsellar*:

- (28) a. La noia va ser aconsellada pel seu germà
- b. L'han malaconsellada
- c. *Li han malaconsellat aquest casament

Com els altres verbs del grup estudiat en aquest epígraf, *privar* es construeix preferentment amb acusatiu de persona en la llengua antiga:

- (29) a. Dels gaugs celestials per ayçò no seran privats (Metge, *apud* AITCM)
- b. E com podia atrobar que negú maestre usava mal de la sciència que mostrava, punia-l e privava-l d'aquell ofici (Llull, *Blanquerna*, *apud* DECLC)
- c. Los amichs no'l ploren [...] per ço com lo veen destituit e privat dels béns temporals (Metge, *Somni*, *apud* DCVB)
- d. Me perdràs per a tots e't privaré del bé que tu esperes hauer de mi (*Curial*, *apud* DCVB)

Tot i això, també es troben exemples amb el verb *privar* i un acusatiu de cosa:

- (30) a. E home ergulós peca actualment per ergul e priva de si mateix la virtut del sacrament (Llull, *Llibre de Virtuts*, *apud* AITCM).
- b. Car pot de si mateix privar justícia e engenrar avarícia (ibid.)
- c. Priva lo lum de la fe e fa tenebrós son amar (ibid.)

A la llengua moderna alternen tots dos usos:

- (31) a. El metge m'ha privat de l'alcohol (DUVC)
 b. Si els privo de consistència moral (Ferrater, *Teoria dels cossos*, *apud* CTIEC)
 c. Els pensaments que el priven de dormir (Puig i Ferrer, *Camins de França*, *apud* CTIEC)
- (32) a. I no privo les meves mercès a cap mortal (Medina, traducció de l'*Elogi de la Follia* d'Erasmus, *apud* CTIEC)
 b. Les injustícies que li priven el desenrotllament de les facetes vivificadores (Cortiella, *El cantor de l'ideal*, *apud* CTIEC)
 c. Van privar el joc als que presentaven símptomes de ludopatia (DUVC)
 d. Es Batle sol privar que transitin (DCVB)

El verb *privar* no es pot usar amb un sol complement (si no és amb un datiu de persona genèric sobreentès, com a (32d)):

- (33) a. *El vaig privar
 b. *En privo

En el *DECLC* només apareix la versió pronominal del verb *excusar* amb complement de cosa introduït per la preposició *de*:

- (34) Pus ells no se'n volien excusar (Jaume I, *Crònica*)

Però la llengua moderna accepta tots dos usos:

- (35) a. No van excusar en Joan de prendre part a la reunió
 b. Li van excusar la inassistència

Aparentment passa el mateix amb el verb *acusar*, però en aquest cas el canvi de règim implica un cert canvi en la significació:

- (36) a. El van acusar d'haver entrat a robar
 b. Aquest vestit li acusa les formes⁵

Hem pogut veure, doncs, que els verbs comentats permeten dues maneres d'expressar la relació de predicació existent entre els dos arguments: o bé com una relació direccional d'origen (*de prendre part a la reunió*, a (35a)) que es predica d'una persona (*en Joan*), o bé com una transició d'una entitat o situació (*la inassistència*) cap a la persona (*li*), com a (35b).

⁵ A (36b) el datiu no és sinó un datiu de possessió i el verb és sinònim de *notar* o *percebre* amb un valor causatiu afegit. Veg. també DIEC: *Aquests seus actes acusen la seva magnanimitat*.

Dit en altres paraules, en la construcció amb acusatiu de cosa i datiu de persona es conserva la idea que la transició es produeix de l'objecte de cosa cap a l'objecte de persona. En canvi, en la construcció amb objecte acusatiu de persona i sintagma preposicional amb *de* com a objecte de cosa, s'expressa una relació semàntica com la que trobem amb verbs com *deslliurar*. Quan diem *Perdono el meu germà de la seva ofensa*, la font o origen (*de la seva ofensa*) predica del sintagma *el meu germà*, com ho fa el sintagma introduït per *de* a la frase *Deslliureu el meu germà de qualsevol mal*. Noteu, a més, que diversos verbs que tenen aquest tipus de construcció estan formats per prefixos que regeixen casos com ara l'ablatiu (*ab-soldre, des-lligar, ex-cusar*).⁶

Sí, com hem esquematitzat a (7), analitzem els dos sintagmes que complementen el verb com un constituent complex que expressa una predicació secundària protagonitzada per una preposició direccional “(des) de” o “(cap) a”, observarem que l'argument que no va encapçalat per la preposició apareix en acusatiu, mentre que el que és objecte preposicional pren el cas genitiu o datiu d'acord amb la naturalesa de la preposició.⁷

- (37) a. perdonar [algú_{AC} [d'_{ORIGEN} [alguna cosa]]]
 b. perdonar [alguna cosa]_{AC} [a_{DESTINACIÓ} [algú_{DATIU}]]

2.2. Verbs del tipus pregar

Aquests verbs tenen l'alternança que mostrem a (38), tot i que la distribució dels arguments és més complexa:

- (38) a. pregar Nostre Senyor {que protegeixi els nostres germans / pels nostres germans}
 b. pregar a la mare que ens dcixi estudiar lingüística

El verb *pregar* és un dels verbs més interessants pel que fa al règim dels seus complements. Sembla clar que la llengua antiga el construïa com a

⁶ Cf. Cano 1999 per a una explicació semblant de la relació entre alguns verbs en castellà.

⁷ Aquestes relacions semàntiques no es manifesten de la mateixa manera en tots els verbs ni en tots els moments de la llengua. A més, la utilització, en molts casos, de predicats complexos com *donar consell(s)*, *donar el perdó*, *donar l'absolució*, amb un verb lleuger i el nominal que indica la naturalesa conceptual de l'esdeveniment, complica encara més l'estructura semàntica d'aquests predicats. Aquí ens limitem a una primera aproximació general, sense entrar en els detalls de l'estructura interna dels verbs ni de les diferències entre un verb i un altre.

verb transitiu amb objecte de persona preferentment, però també amb la persona en datiu, i així es constata al *DECLC*. Extraïem d'aquesta font els exemples de (39), amb acusatiu de persona:

- (39) a. Tan fort *lo* pregave e li clamave mercé (*Homilies*)
 b. Un capellan que prec Déu per mi (document ribagorçà, 1237)
 c. Na Barcelona pregà-l que no-n fos dexalada (document Alt Cardener, 1250)
 d. Aquells qui seran pregats que sien testimonis (Jaume I, *Furs*)

La construcció amb el segon argument expressant una relació d'origen és ben clara en la llengua antiga, tal com indica el mateix Coromines:

Amb aquesta construcció d'acusatiu era normal que la cosa demanada es posés com a complement circumstancial introduït amb *de* o partícula equivalent. (*DECLC*, s.v. *pregar*)

I en dóna els interessants exemples de (40):

- (40) a. Plac als cardenals ço de què-ls pregava l'apostoli (Llull, *Blanquerna*)
 b. *Lo* pregà de cinc coses (*Amic e Melis*)
 c. Yo-us en prec (*Curial*)

La construcció amb el complement de persona en datiu es troba, malgrat tot, també ja a la llengua antiga:

- (41) a. Dix lo balester que [...] matava les bèsties salvatges; e lo prom li pregà que li mostràs com ho faia (*D. Comp., Els nostres clàssics, apud DECLC*).
 b. Los ciutadans [...] pregaren al frare que li plagués mostrar... (*Regiment, a Els nostres clàssics, apud DECLC*).
 c. Abdós pregarem a Déu carament, e posarem-hi per mijancra la Mare de gràcia (*Dotzen, a Els nostres clàssics, apud DECLC*).
 d. E pregam e manam a tots aquells qui seran... (Jaume I, *Furs, apud AITCM*)
 e. E cadescú d'aquests pregà A mossèn de Vilaragut Que, com a bo e conegut, Volgués... (*Masdovelles, apud AITCM*)

Com es pot veure als exemples anteriors, el genitiu d'origen de (40) es construeix com a objecte directe si el complement de persona apareix en datiu.

Cal notar que l'alternança de la llengua antiga és la mateixa que registren els diccionaris i l'ús actuals: es posen en acusatiu els noms de Déu, Nostre Senyor Jesucrist i la Verge; en canvi, els éssers animats humans es construeixen en datiu:

- (42) a. Pregeluem Déu, Nostre Senyor, perquè ens perdoni
 b. Li vaig pregar que no em deixés sola, però en Bernat se'n va anar

Al costat d'aquestes construccions, és molt freqüent l'ús de *pregar* de forma absoluta, sense complements regits:

- (43) a. Va passar la tarda pregant
b. Prega, però treballa!

En aquest casos, i amb un sentit proper a «insistir», admet el complement de persona en acusatiu:

- (44) a. Si no vol menjar, no *el preguis*
b. Una dona, si ella no vol, no *la pregueu*, que no ho farà, i si s'hi presta us en penedireu (DECLC)

A més del complement regit, el verb *pregar* admet un complement circumstancial de finalitat amb *per* que indica la persona per comptes de la qual es prega (vg. (45a)) o una oració subordinada amb *perquè* (vg. (45b)):

- (45) a. I digueu-li de part meva que, per treure'm l'ànima del purgatori, es faci monja de clausura, i acabi la seva vida pregant *per mi* (Coromines, *L'Amor Traïdor*, *apud* DECLC).
b. Preguem, germans, *perquè aquest sacrifici meu i vostre sigui agradable a Déu Pare Omnipotent*.

De la mateixa manera que veiem que els verbs *perdonar* i *absoldre* no tenen el mateix comportament sintàctic, tampoc *pregar* i *suplicar* no funcionen exactament igual. El verb *suplicar* també presenta l'alternança de cas en el complement de persona, però no sol portar, en canvi, el circumstancial amb *per*.⁸ A partir d'aquí veiem un altre cop una lleu diferència de matis en el significat, que es fa palesa en exemples com els de (46):

- (46) a. Si supplicam als sants, ells preguen per nosaltres (Pou, *Thesaurus Puerilis*, *apud* DECLC).
b. Nathana se levà en peus, soplegà al sant crucifix, gràcies féu a Déu (Llull, *Blanquerna*)
c. Sopleguen los messagers al Sr. rey de Mallorca, que ... revoc la dita leuda de Voló (*doc. rossellonès de 1317*)

⁸ En castellà hem trobat, no obstant, un exemple d'aquest tipus: *El poderoso Chimú [...] suplicaba por el mismo perdón para todos los suyos* (Inca Garcilaso, *Comentarios reales*, *apud* CORDE).

També és interessant l'exemple amb complement de cosa introduït amb *de* que dona Coromines al DECLC:

(47) *Del que et suplic*, General: si'm daràs terra sagrada (*Cançó d'en Bach de Roda, apud Milà Fontanals*)

Suplicar coincideix, però, amb *pregar* en el fet que la construcció sense complement de cosa admet el complement acusatiu:

(48) No el supliquis, que t'humilies

Pel que fa a *pregar*, la diferència, avui ja arcaica, però explícita en les obres lexicogràfiques i ben viva en la llengua clàssica, entre l'acusatiu emprat amb el noms de Déu, Jesucrist i la Verge Maria i el complement preposicional usat per referir-se a éssers terrenals (ús que posteriorment es generalitza a tots els casos) tindria a veure amb diversos factors. D'una banda, perquè l'argument de persona és el preponderant amb aquests verbs. D'una altra banda, cal tenir en compte el fet que en molts casos es dona un predomini de l'ús en què no s'expressa la cosa pregada, com correspon a l'ús religiós del verb *pregar*; d'aquesta manera l'argument de persona no solament és el predominant des del punt de vista semàntic, sinó també des del sintàctic.

Ara bé, si el complement de persona és humà i no diví, l'absència de l'argument de cosa no es justifica i per completar el significat de la predicació hi ha d'aparèixer la cosa pregada; això fa que predomini el tret semàntic [+humà] del complement de persona i es construeixi en datiu o com a complement preposicional amb *a*. Posteriorment aquesta construcció es generalitza a tots els casos. Per això avui trobem també *pregar a la Verge*.

Tot i que no és aquest el lloc per entrar-hi en detall, és interessant de constatar que, si prenem aquestes alternances com les diverses solucions que es donen en les llengües romàniques a la pèrdua de la flexió casual en llatí, la comparança amb altres llengües esdevé profitosa. Així, un verb com *advertir* té potser més clara l'alternança en castellà que no pas en català, on tenim exemples com (49):

(49) a. L'han advertit de l'arribada del seu fill
b. Li he advertit que no toleraria un altre error

En castellà, quan aquest verb és sinònim de 'informar, comunicar', es construeix amb complement directe de persona i complement de cosa amb *de*.⁹

- (50) a. Nos advirtieron de la existencia de un poste caído en la carretera
b. Nos advirtieron de que había un poste caído en la carretera

En canvi, amb el sentit de 'reparar, percatarse' es construeix amb complement directe de cosa :

- (51) Pronto advertí que querían robarme

Del que hem dit es desprèn que, salvant algunes diferències lèxiques puntuals, en un gran nombre de casos, les alternances esmentades es donen també en castellà. Al DCRLC trobem, al costat de (52), exemples com els de (53):

- (52) a. E de todo lo pasado / Vos asuelvo con paciencia (*Cancionero de Baena*)
b. Fue quita et absuelta de culpa e de pena (Arcipreste de Hita, *Libro de Buen Amor*)
c. Que él los absuelva de todos los pecados (Berceo, *El sacristán impúdico*)
d. Absuelve a los vasallos y súbditos de la obediencia y juramento hecho al rey (Rivadeneira, *Cisma*)
(53) a. Absuélveme el homenaje (Lope, *La campana de Aragón*)
b. Absuelven el castigo que merecen (Lope, *La hermosa de Angélica*)

Pel que fa a *aconsejar*, el complement de cosa apareix en acusatiu i el de persona en datiu, però si falta el primer, el de persona accepta l'acusatiu:

- (54) a. Yo visito las plazas, como vuestra merced me lo aconseja¹⁰ (Cervantes, *Quijote*)
b. El bachiller Sansón Carrasco aconsejó a Don Quijote que volviese a proseguir sus dejadas caballerías (Cervantes, *Quijote*).
(55) A este amor pertenece, no solamente amarlos, proveerlos, ampararlos, curarlos y aconsejarlos como á hijos, pero tambien reprimirlos y castigarlos y azotarlos, para darles despues la herencia como á verdaderos hijos. (Rivadeneira, *Tratado de la tribulación, apud CORDE*)

⁹ Vegeu Gómez 1999, p. 2119, d'on extraïem també els exemples.

¹⁰ Un altre element de variació diacrònica en què aquí no podem entrar és la presència o absència del clític acusatiu que reprèn el complement acusatiu de cosa amb valor proposicional. En l'actualitat hi ha tendència a ometre el pronom en una estructura com la de (54a): *Me compré un coche familiar, como tu me aconsejaste*. Cf., en canvi: *Se compró un coche familiar porque tu se lo aconsejaste*.

Tant en castellà com en català la persona origen del consell es pot construir com a complement preposicional amb la preposició *amb* si el verb s'usa en forma pronominal:

- (56) a. Es va aconsellar amb el pare Joan Serra
 b. Aconsejaos con los buenos / y reinareis como un santo (Lope, *Los Tellos de Meneses*, apud DCRLC)

El complement de cosa sobre la qual hom aconsella, que ja hem vist que en català es pot construir amb *de*, admet també en castellà la preposició *en*:

- (57) Después nos aconsejaremos en lo que más nos conviniere (Cervantes, *Novelas*, apud DCRLC)

Excusar també presenta en castellà la doble construcció pel que fa al règim, però amb una lleu diferència en el significat. En el sentit de 'presentar excuses' o 'perdonar' es construeix amb complement directe de persona i complement preposicional amb *de* per indicar la cosa, igual que el seu contrari *acusar*, com mostren els exemples de (58), extrets de Cuervo 1951-1994:

- (58) a. Todos parece que nos acusan, sino Vos que nos excusáis (M. de Chaide, *Magd*)
 b. Bien pudieras, como sabio, / Desta deshonra excusarme (Lope, *La mayor victoria*)
 c. Para excusar tantos daños (Lope, *El perro del hortelano*)

Interessants per il·lustrar l'alternança que presentem, així com el paper que l'estructura morfològica té sobre l'estructura argumental, són els verbs derivats del llatí *liberare*: el castellans *librar* i *liberar* i els catalans *lliurar*, *deslliurar*, *alliberar* i *lliberar*.

El verb castellà *librar* es construeix sempre amb un objecte en acusatiu i un segon complement que pot expressar origen amb *de* o destinació amb *a*:¹¹

- (59) a. librar a alguien de sus obligaciones
 b. librar a alguien a sus pasiones e instintos

¹¹ *Liberar*, en canvi, no sol acceptar l'argument de destinació. L'exemple següent, obtingut del CREA, resulta en aquest sentit una excepció: *El año pasado, Lotus liberó al mercado con gran éxito su software Dominó o Dómino* (El Tiempo, Colombia, 1997).

El català, en canvi, té verbs diferents per a representar aquestes relacions. El verb *lliurar* es construeix amb un segon complement de destinació (*lliurar algú {a la policia / a la desesperació}*), mentre que per expressar la relació entre un complement de persona i un segon complement d'origen hi ha el verb *deslliurar*, el qual, per la influència del prefix, funciona de manera similar a *deslligar* o *absoldre*.

2.3. Verbs del tipus *notar*

Tot i l'aparent semblança amb els verbs del tipus *perdonar*, separem el verb *notar* per tal com una de les construccions alternants és avui completament en desús. Mentre que Par dona (60a), i al *DECLC* trobem (60b-c), avui només fem servir les estructures del tipus de (61), de les quals també es troben exemples en la llengua antiga:¹²

- (60) a. De avarícia les has notades
- b. Aquest senyor ha tant mala manera e tant perillloha a espeegar tots afers, que entre les altres coses, de què hom lo nota, és aquesta de les pus notables (Finke, a *Acta Aragonensia*)
- c. De voleer senyorejar a llurs marits les (=les dones) has notades (Metge, *Lo Somni*)
- (61) a. Els he notat l'avarícia
- b. He notat avarícia {en / a} tots ells

La construcció de la llengua antiga amb el complement directe de persona i el complement preposicional de cosa es pot considerar paral·lela a la d'oracions de la llengua actual en les quals el verb selecciona una predicació:

- (62) a. Considero en Pere *com* el meu millor amic
- b. La tenen *per* una gran devota
- c. Van proposar el senyor Torrents *per* supervisor
- d. Van titllar la Laura *de* burleta¹³
- e. Tenen la mare *de* mestra

¹² Excloem del nostre estudi l'accepció sinònima d'«anotar», tot i que de vegades els significats s'aproximen molt.

¹³ Tot i la similitud entre la construcció antiga amb el verb *notar* i les oracions de (62) hi ha una diferència remarcable. Observem que la relació entre els dos nominals aparentment interrelacionats mitjançant la preposició és diferent en un cas i en un altre. En casos com *Tenen la noia per devota* o *Tenen la mare de mestra* la relació entre *noia* i *devota* o entre *mare* i *mestra* és una simple relació d'atribució –que fins i tot implica concordança, si és possible. En el cas de *notar les dones d'avarícia*, la relació entre *dones* i *avarícia* és menys directa, necessita la intervenció semàntica de la preposició d'origen, que permet establir una relació direccional entre *avarícia* i *dones*.

La mateixa construcció que trobem en català antic es troba també en castellà fins a l'època clàssica:

- (63) a. Y porque no parezca que los nota de poco sabios y de no bien intencionados injustamente, pruébalo luego. (León, *Exposición del libro de Job*, *apud* DCRLC)
 b. Llamaban infantes a los cristianos, notándolos de gente ignorante que aún no sabían hablar. (Sigüenza, *Vida de San Jerónimo*, *apud* DCRLC).

També apareix el complement preposicional amb *por* (64a) i, ja més modernament, sense preposició (64b), i, naturalment, la construcció amb complement directe de cosa i datiu de persona (64c):

- (64) a. Por tales [por mentirosos] los nota [a los pobladores] un poeta grave (Mendoza, *Guerra de Granada*, *apud* DCRLC).
 b. Para notarle cruel o voluptuoso (Jovellanos, *Plan de instrucción pública*, *apud* DCRLC)
 c. Contra cuantos cometen el sacrilegio y terrible atentado de notarles sus vicios (Forner, *Los Gramáticos*, *apud* DCRLC)

Les construccions amb *notar* en el sentit d'‘acusar’ són paral·leles a les construccions amb doble acusatiu de (65):

- (65) a. Me [...] universa civitas [...] consulem declaravit (Ciceró, *apud* Pinkster 1990)
 b. Malitiam sapientiam judicant (Ciceró, *apud* Pinkster 1990)
 c. Apellare aliquem regem (*apud* Ernout i Thomas 1951)

El doble acusatiu s'explica en aquests casos com un cas de concordança dins la predicació, ja que existeix una relació de predicació entre l'acusatiu de persona i el de cosa, que actua com a atribut del primer.

El verb *notar*, doncs, és lleugerament diferent dels altres verbs, perquè va passar d'un ús proper a ‘criticar’ o ‘censurar’ al sentit de ‘observar’ o ‘percebre’. Per això en l'ús més antic el primer complement és el de persona, i el de cosa es construeix com una predicació concordant amb el complement acusatiu. Posteriorment aquesta predicació concordant va incorporar una preposició, la més propera a la relació semàntica denotada. Si diem *notar algú d'avarícia* expressem una relació d'origen entre l'avarícia i la persona notada, igual que en casos com *acusar algú de lladre*. Dit en altres mots, hi hauria una relació de part a tot entre el sintagma nominal de persona i el sintagma preposicional (o predicat). La construcció *notar l'avarícia a algú*, encara que hi sembli semànticament molt propera, expressa una altra relació entre els dos complements,

relació que determina una interpretació diferent del verb; efectivament, en aquesta segona construcció s'expressa una transició de *l'avarícia* cap a *algú*.

Després de la pèrdua de la morfologia casual, l'element predicatiu es construeix amb preposició, restant com a únic acusatiu el complement directe.

3. Conclusions

En aquest treball hem volgut mostrar que els dos complements d'un verb ditransitiu no solament es relacionen amb el verb de l'oració, sinó que entre tots dos s'estableix una relació semàntica particular. Aquesta relació varia segons quina sigui la preposició seleccionada pel verb per encapçalar el complement de règim verbal.

En el cas d'un verb com *aconsellar* a l'oració *La Maria va aconsellar paciència a en Jaume*, es pot dir que es predica una transició de *la paciència* cap a *en Jaume*. Aquí *aconsellar* funciona com *donar*. La preposició indica un canvi de posició d'una cosa cap a una persona. D'altra banda, un verb com *absoldre* en oracions com *Han absolt el reu de la falta comesa* es comporta com *treure*. A través de la preposició es predica la provenença del reu d'una situació o origen abstracte, *de la falta comesa*.

Els verbs que hem presentat en aquest treball tenen la particularitat de poder-se construir amb les dues preposicions. Això comporta que amb la preposició *a* el complement preposicional indiqui la persona i que, per tant, el complement que quedi com a complement directe sigui un acusatiu de cosa, mentre que amb la preposició *de* el complement preposicional indica el lloc o objecte d'origen, i aleshores es construeix com a complement directe acusatiu la persona implicada.

Alguns verbs considerats en aquest treball es corresponen amb verbs que en llatí regien doble acusatiu: un acusatiu de persona i un acusatiu de cosa. *Grosso modo*, els verbs que en llatí regien doble acusatiu són verbs amb significats propers a 'demandar', 'ensenyar', 'informar', 'amagar': *rogare, postulare, flagitare, docere, celare* i, més tardanament, *precari, percontari, poscere, erudire, instruere, exuere*.¹⁴ Aquests verbs també impliquen una transició d'un dels dos objecte cap a l'altre: una transició d'un objecte, d'una informació, etc. Vegeu-ne altres exemples a (66):

¹⁴ Vegeu Ernout i Thomas 1951, §47-50, i Pinkster (1990, §5.5.2).

- (66) a. Te hoc beneficium rogo (Pinkster 1990)
 b. Non [...] te celavi sermonem (ibíd.)
 c. Aliquem condemnare decem milia sestertium (Emout i Thomas 1951)

És sabut que, un cop perduda la morfologia casual, la relació semàntica i sintàctica expressada per l'afix es manifesta en una preposició. En el cas que ens ocupa, un dels dos arguments es construeix com a complement preposicional amb la preposició que denota la direcció de la transició semànticament expressada en la predicació. Així ho trobem en construccions com *perdonar els pecats a algú*. En el cas que només aparegui un dels dos complements verbals és possible que l'argument present mantingui el mateix règim que en el cas que apareguin tots dos (*pardonnez leur*) o bé que passi a construir-se en acusatiu, com a únic complement (*el perdono*).

El fenomen que hem estudiat és la concreció d'un patró que la gramàtica universal posa a disposició de llengües diverses, tipològicament llunyanes i de famílies lingüístiques no relacionades, i que ha rebut noms diversos en la bibliografia de tipologia lingüística. Així, per exemple, en algunes llengües centreamericanes el verb marca amb prefixos quin dels dos complements es construeix com a objecte primari i quin com a objecte secundari (veg. Dryer 1986). En ulteriors investigacions caldrà investigar per què un tipus d'organització dels arguments acaba essent preferit sobre l'altre i quins processos intervenen en aquesta reorganització.

Referències bibliogràfiques

- AITCM: *Arxiu informatitzat de textos catalans medievals*, Bellaterra, Seminari de Filologia i Informàtica de la UAB.
- Alcover i Moll 1926-1968: Antoni M. Alcover i Francesc de B. Moll, *Diccionari català-valencià-balear*, Palma de Mallorca, 1926-1968.
- Bosque i Demonte 1999: Ignacio Bosque, Violeta Demonte, eds., *Gramática descriptiva de la lengua española*, Madrid, 1999, 3 vols.
- Cabré i Mateu 1998: Teresa Cabré Munné i Jaume Mateu, «Estructura gramatical i normativa lingüística. A propòsit dels verbs psicològics en català», *Quaderns. Revista de traducció*, 2 (1998), pp. 65-81.
- Cano 1999: Rafael Cano Aguilar, «Los complementos de régimen verbal», dins Bosque i Demonte 1999, vol. II, pp. 1807-1854.

- CORDE: *Corpus de referència del espanyol actual*, Real Academia Española, Madrid.
- Coromines 1971: Joan Coromines, *Lleures i converses d'un filòleg*, Barcelona, 1971.
- Coromines 1980-1991: Joan Coromines, *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*, Barcelona, 1980-1991.
- CTIEC: *Corpus Textual Informatitzat de l'Institut d'Estudis Catalans*, Barcelona.
- Cuervo 1951-1994: Rufino José Cuervo, *Diccionario de construcción y régimen de la lengua castellana*, Santafé de Bogotá, 1951-1994.
- DCRLC: veg. Cuervo 1951-1994.
- DCVB: veg. Alcover i Moll 1926-1968.
- DECLC: veg. Coromines 1980-1991.
- DIEC: veg. Institut d'Estudis Catalans.
- Dryer 1986: M. Dryer, «Primary objects, secondary objects, and antipathetic», *Language*, 62 (1986), pp. 808-845.
- DUVIC: veg. Ginebra i Montserrat 1999.
- Ernout i Thomas 1951: A. Ernout i F. Thomas, *Syntaxe latine*, París, 1964, 2^a ed.
- Ginebra i Montserrat 1999: Jordi Ginebra i A. Montserrat, *Diccionari d'ús dels verbs catalans*, Barcelona, 1999.
- Gómez 1999: Leonardo Gómez Torrego, «La variación en las subordinadas sustantivas: dequeísmo y queísmo», dins Bosque i Demonte 1999, vol. II, pp. 2105-2148.
- Institut d'Estudis Catalans: *Diccionari de la llengua catalana*. Barcelona, Palma de Mallorca, València, 1995.
- Mateu 2000: Jaume Mateu, «La semàntica relacional de l'estructura argumental i la seva aplicació a una alternança lexicosemàntica del català», *Llengua i literatura*, 11 (2000), pp. 281-309.
- Par 1923: Anfòs Par, *Sintaxi catalana segons los escrits en prosa de Bernat Metge*, Halle, 1923.
- Pinkster 1990: H. Pinkster, *Latin Syntax and Semantics*, Londres, 1990.
- Robert 1988: Paul Robert, *Le Petit Robert. Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française*, París, 1988.